

ad se ipsum : dicamus et de illa, quam habet ad proximum. Sed illa duobus modis habetur; dum et nos per dilectionem tendimus in alterum, et alterius quoque vicissim in nobis recipimus affectum. Et hæc etiam duobus modis impeditur, obstinatione et suspitione. Obstinatio non permittit nos ad alterius cor ingredi, nec suspicio patitur credere nos ab aliis amari. Ita fit ut, dum nec nos alium obstinati diligimus,

nec nos ab aliis diligere suspiciosi putamus, unitas, quæ cum proximis habenda est, impediatur. Verum huic duplici morbo duplex charitas medetur : illa scilicet quæ non sua quærit; et iterum, illa quæ omnia credit. Habeat obstinatus charitatem non quærentem quæ sua sunt, et alios diligat : habeat suspiciosus charitatem omnia credentem, et ab aliis se diligere sine dubio credat.

AD BEATAM VIRGINEM DEIPARAM ⁶⁸⁷

SERMO PANEGYRICUS (59).

Non est Bernardi, nec reperitur inter ejus Sermones in vetustis editis, nec in manuscriptis nisi admodum paucis aut melioris notæ : atque ideo in hunc locum nunc primum rejectus est. Esse Ekkeberti abbatis passim testatur Richardus a Sancto-Laurentio, qui ante annos quadringentos scripsit, et plagulas ex illa preceptione decerpens, Ekkeberto tribuit, ut Theophilus Raynaudus in sua Api Gallica pridem observavit. Is est Ecbertus abbas Schonangiensis, cujus Sermones adversus Catharos exstant in tomo XII Bibliothecæ Patrum editionis Coloniensis.

1. Mentem et oculos pariter cum manibus ad te, Regina mundi, attollimus, et coram tuæ celsitudinis gloria genua flectimus, cervicem inclinamus, ac plenis suspiriis ad te preces in cælum transmittimus. Tu altitudo cœli, beatos oculos tuos, quibus incomprehensibilem gloriam illam lucis æternæ cum desiderio semper intueris, ad tuos supplices in hanc mundi miseriam projectos, de alto inclinare non despicias. Et ecce coram tremendo Judice peccatores assistimus, cujus manus terribilis gladium iræ suæ vibrat super nos. Et quis avertet eam? Nemo, Domina, tam idoneus, ut gladio Domini manum pro nobis objiciat, ut tu Dei amantissima, per quam primum in terris suscepimus misericordiam de manu Domini Dei nostri. Aperi itaque tu, Mater misericordiæ, benignissimi cordis tui januam suspiriosis precibus filiorum Adam. Ex omnibus finibus terræ ad tuæ protectionis umbraculum confugimus a facie formidinis [*al.* fortitudinis] Dei. Ad te, Domina mea, stilant oculi nostri; te devotionis clamore valido obsecramus, ut Filii tui Domini nostri iram, quam graviter peccando succendimus, erga nos mitiges; ejusque gratiam, a qua ingrati excidimus, nobis tua

conciliet : cujus livore sanati sumus, ejus iterum medelam deprecamur; quia putruerunt et corruptæ sunt cicatrices nostræ, et non est in nobis sanitas. Attende, Domina, et vide dolores vulnerum animarum nostrarum, quia tibi revelamus causam nostram cum fiducia. Te enim inæstimabilis benignitatis feminam et venerandam matrem esse cognoscimus ex eo, quod tu mundum hunc immundum et lubricum impolluto calle transisti; et adhuc inter peccatores degens, tanta ante Deum sanctitate secundaris, ut sola solio Regis æterni immediate approximare merueris.

(59) Alias, *Ad gloriosam Virginem Mariam deprecatio et laus elegantissima.*

(60) Sub Justiniano imperatore Theophilus in oppido Ciliciæ Adana œconomus, sive, ut alii volunt, archidiaconus Ecclesiæ fuit : multis quidem gratus, et episcopali munere (quod tamen constanter detrectavit) dignus habitus. Qui ab æmulis per injuriam accusatus, et de officio dejectus, in eam animi impotentiam, adeoque impietatem devenit, ut seductori Judæo, itemque mago obsecutus, Christum Dei Filium, ac matrem ejus Mariam, data syngrapha turpissime abnegaret, seque totum potestati Satanæ, qui se conspicuum obtulerat, traderet ac manciparet. Sed totus deinde animo perturbatus, ut nusquam posset consistere, neque enim est pax aut quies impiis, tandem ad sanctissimam Dei Matrem confugit, ac templum ei sacrum petiit : in quo precibus ac jejuniis deditus, quadraginta dies perman-

2. Tu peccatorem, quantumlibet fetidum, non horres, non despicias; si ad te suspiraverit, tuumque interventum pœnitenti corde flagitaverit, tu illum a desperationis barathro pia manu retrahis, spei medicamen aspiras; foves, nec deseris, quousque horrendo Judici miserum reconcilies. Famosum hujus tuæ benignitatis testimonium est per te restauratus gratiæ Theophilus (60), ac toti mundo despectum materno affectu amplecteris. Nec mirum, o Domina, si tam copioso misericordiæ oleo tui cordis perfusum est solarium, cum illud inæstinabile opus

sit; nullumque orandi ac plorandi finem fecit, quousque demum opitulata Virgine Deipara, scriptam et consignatam diabolo syngrapham recepit, in Dei gratiam rediit, et publice per episcopum Ecclesiæ reconciliatus est. Vide Metaphrast. 4 Febr., Honor. Serm. 1 de Assumpt. Mar., Antonin. iv parte Summæ, tit. 15. Sed illustre est de eodem testimonium B. Petri Damiani : « Quid tibi, ait, negabitur Maria, cui negatum non est Theophilum de ipsis perditionis faucibus revocare? Infelicem animulam, totum illud quod in te factum est, proprio caractere denegantem, de luto fæcis et miseriæ sublevasti. Nil tibi impossibile, cui possibile est desperatos in spem beatitudinis relevare. » Ita ille serm. 1 de Nat. beatæ Virginis. De Theophilo item agit Nicolaus Claræ-Vallensis in sermone de natiuitate B. Mariæ.

misericiendiæ, quod prædestinavit Deus ante sæcula in redemptionem nostram, primum in te a mundi artifice sit fabricatum. Quando enim placuit gratiæ supernæ, ut **SSS** habitaret in nobis, a quibus diu elongata fuerat; tu sola inventa es digna, ut in tua virginali aula Rex regum et Dominus dominantium, a regalibus sedibus veniens, primam sibi mansionem inter filios hominum eligeret. Vere beneplacitum fuit Deo habitare in te, quando ex ipsa illibata carnis tuæ substantia, quasi de lignis Libani, architectura ineffabili, domum sibi ædificavit Dei Sapia: suffulsit eam septem columnis argenteis, ac reclinatorium aureum in ea collocavit. Hi sunt septem spiritus Dei; et hæc est unica illa Salvatoris femina [*al. anima*], in qua sola quæsitam in omnibus requiem invenit, atque in ejus sinum omnes thesauros suos absque mensura transfudit. Bene spiritui sancto in te complacuit, o Maria, cum divinis adeo mysteriis uterum tuum consecrare dignatus est. Ipse est enim ignis consumens, qui sanctissimam animam tuam totam inflammavit, se ipso atque splendore divinæ majestatis implevit, tuumque uterum ineffabili modo fecundavit; fecitque ut Deum et hominem clausa conciperes, clausa pareres, et post partum virgo permaneres.

3. Jam ergo uterum tuum, Domina, velut sacratissimum Dei vivi templum totus mundus veneratur, quia in eo salus mundi initiata est: Ibi decorem indutus est Dei Filius; ac præelectæ sponsæ suæ Ecclesiæ formosus in stola candida exultanter occurrit, desideratum diu osculum præelegit [*fort. porrexit*], ac prædestinatas [*al. præordinatas*] a sæculo nuptias virgo cum virgine prælibavit. Ibi ruptus est paries inimicitiarum, quem inter cælum et terram protoplastorum inobedientia construxerat. Ibi confæderata sunt terrenis cœlestia, et obviaverunt sibi in osculo pacis, quando in unam eandemque personam concurrerunt divinitas et humanitas: factumque est novum illud super terram, ut esset Deus homo, et homo Deus. Ibi magnus Elisæus in mensuram suscitandi pueri sese contraxit. Ibi Antiquus dierum præelecto Filio suo tunicam induit polymitam. Ibi Rebecca, futurorum præscia, magnificandi filii manibus pelliculas hædorum circumdedit, et colli nuda protexit. Ibi enim, cooperante gratia Spiritus sancti, Filius a Deo Patre hæreditandus in omnibus gentibus, divinæ majestatis potentiam similitudine carnis peccati cooperuit; et quasi absconditus est vultus ejus in infirmitate: unde nec reputavimus eum. Ibi [*fort. add. divini*] consilii providentia inescatus est hamus, qui ad extrahendum serpentem antiquum in hoc mare magnum de cælo trajectus est. Inde egressa est armilla aurea, ut perforaretur maxilla Leviathan, ut evomeret mortuos non suos, quos ab origine mundi secure degluttiverat.

SSD 4. Hortus deliciarum nobis est sacratissimus tuus uterus, o Maria; quia ex eo multiplices gaudii flores colligimus, quoties mente recolimus

quam magna multitudo dulcedinis toti orbi inde affulsit. Hortus conclusus tu es, Dei Genitrix, ad quem deflorandum manus peccatoris nunquam introivit. Tu sanctorum areola aromatum a cœlesti con-ita pigmentario, virtutum omnium speciosis floribus delectabiliter vernas: inter quorum pulcherrimos trium in te miramur excellentiam. Hi sunt quorum odore suavissimo totam domum Domini reple, o Maria, viola humilitatis, liliu castitatis, rosa charitatis. Merito de Dei [*fort. tali*] areola flos ille speciosus præ filiis [*fort. floribus*] paradisi electus est, super quem requievit Spiritus Domini. Et cui te assimilabimus, Mater pulchritudinis? Vere paradisu Dei tu es, quia lignum vitæ mundo protulisti, de quo qui manducaverit, vivet in æternum. Fons vitæ, qui ex ore Altissimi prodiit, de medio ventris tui exsilivit, atque in te [*fort. leg. atque inde*] in quatuor capita sese dispergens [*fort. dispertiens*] ad irrigandam faciem arentis mundi emanavit, lætificans civitatem Dei. Omnis enim qui biberit ex eo, non sitiet in æternum; et erit plus quam paradisu hic, de cujus aqua si quis biberit, sitiet iterum. O quanta mundo contulisti, quæ tam salubris aquæductus esse meruisti! O lampas luculentissima, quantos lætificasti, quando splendore Dei illustrata desideratum illud lumen, quo inventa est drachma decima, sedentibus in tenebris et umbra mortis protulisti! Te nimirum ille divini epithalamii præcentor a longe intuitus est, cum in admirationis voce ita prorupit: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* (*Cantic. vi, 9.*) Sicut aurora valde rutilans in mundo progressa es, o Maria, quando veri Solis splendorem tantæ sanctitatis jubare præcucurristi, ut vere diem salutis diem propitiationis, diem quem fecit Dominus, a tua claritate initiari dignum fuerit. Felix aurora felicis diei nuntia exstitisti: talis dies talem auroram diei decuit. Et recte quidem auroræ implesti officium. Ipse enim Sol justitiæ de te processurus ortum suum quadam matutina irradiatione præveniens, in te lucis suæ radios, copiose transfudit, quibus potestates tenebrarum, quas Eva produxerat [*al. induxerat*], in fugam convertisti: atque ita desideratum cunctis gentibus Solem mundo inexisti.

5. Tu *pulchra ut luna* diceris, eique non immerito compararis. Illa enim omnium astrorum sola soli simillima, et candore venusta argenteo cæteris in cælo præmicat sideribus: tu vero [*al. veri*] Solis imago expressissima, inter millia astrorum Deo assistentium virginali puritate in cælo gloriosa præfulges. Illa enim transfuso in se solari lumine noctem nostram illuminat: tu virtutum tibi a Deo inditarum magnificis exemplis ad imitationem tui nos provocas, sicque noctem nostram illuminas. Qui enim vias tuas consecutus fuerit, non ambulabit in tenebris; sed lumen vitæ inveniet. Tu ergo *pulchra es ut luna*: imo et pulchrior luna, quia tota pulchra es, et macula non est in te (*Cant. iv, 7*), neque vicissi-

tudinis obumbratio. Tu *electa es ut sol*; ille, inquam, Sol solis conditor. Ille enim electus est ex millibus virorum: tu electa ex millibus feminarum. Ille electus ex omnibus quæ sunt: tu electa ex omnibus quæ per illum sunt. Tu *terribilis ut castrorum acies ordinata*. Quid enim? An non horrerunt principes tenebrarum, quando viderunt præter morem armatura omni fortiore instructam contra se procedere feminam, feminam fortem et ad bella doctissimam, cujus ensis super femur suum propter timores nocturnos? In circuitu ejus acies validas spiritualium virtutum suo se invicem ordine tuentium; siquidem ordinatione perseverat dies: sed et innumerabilium beatorum spirituum militiam ad ministerium tanti Principis delegatam fuisse nullatenus ambigimus; utpote qui custodirent lectulum Salomonis gratissimum (*Cant. III, 8, 7*), ac providerent, ne præparatum æterno Regi hospitium alienus hospes invaderet. Nimirum timor **690** et tremor venerunt super eos, ita ut dicerent: Ecce plus quam Eva hæc. Castra Dei sunt hæc, fugiamus Israel'em. Tu ergo, bellatrix egregia, primo eum qui primus omnia supplantavit, expugnare viriliter aggressa es. Tu et spiritum elationis Evæ vertice humilitatis complosisti: quam in te ita respexit Dominus, ut ipsius merito super omnes choros Angelorum te sublimari dignam æstimaverit [*in manuscriptis*: Tu enim spiritum devotionis ea virtute humilitatis compressisti, qua omnem Angelorum altitudinem ascendere meruisti]. Nunquam enim super omnes Angelos glorificata ascendisses, nisi prius infra omnes homines humiliata descendisses. Tu et ardorem vitæ concupiscentiæ virtute castitatis in tua carne virginea eatenus exstinxisti, ut is in cujus conspectu nec astra munda sunt, tantæ munditiæ carnem tuam judicaverit, ut etiam suæ divinæ puritati agglutinari non despexerit. His ergo primariis ducibus tenebrarum a te fortiter expugnatis, omnis ante faciem tuam spiritualium nequitiarum militia in fugam conversa est.

6. Gloriosa dicta sunt de te, Dei Genitrix. Sed adhuc locus est tuæ laudationi: adhuc in tuis laudibus omnis lingua balbutit. Non enim sunt loquelæ, neque sermones in omni natione quæ sub cælo est, quibus amplitudo gloriæ tuæ ad plenum valeat explicari. O magna, o pia, o multum amabilis Maria! tu nec nominari quidem potes, quin accendas; nec cogitari, quin recrees affectus diligentium te: tu nunquam sine dulcedine divinitus tibi insita piæ memoriæ portas ingrederis. Et nunc sequimur te, o Domina, ex totis præcordiis vociferantes ad te: adjuva

A imbecillitatem nostram, aufer opprobrium nostrum. Vides hanc tunicam pelliceam, quæ nos circumdedit. Tunica Evæ parentis nostræ hæc est, quam ad nos olim misera illa transmisit, et supervestivit carnem filiorum suorum, sicut diploide, confusione sua. De manu quippe ipsius duplicis mali semen terra nostra suscepit et concepit, et peperit nobis spinas et tribulos iniquitatis in anima, calamitatis in corpore, ac per hoc mortem utrobique. O infelix hæreditas! o dira humanæ carnis infirmitas! usquequo patiemur te? Multum dorsa nostra incurvasti, quia gravis es valde, et diu te sustinuimus. Multum minuisti nos ab Angelis, equo et jumentis insipientibus coæquisti; nimis invaluisti, quæ non nisi morte Filii Dei sanari potuisti. Nimis super nos te extulisti, quando et usque ad eum qui super omnia est, incaute ascendisti.

7. Et quis liberabit nos a corruptela hujus miserimæ pelliculæ? Gratia Salvatoris nostri Filii tui, o Maria, qui ut infirma nostra tolleret, sponte infirmatus est: et ut mors mortis nostræ ipse fieret, innocens pro peccatoribus mortuus est. Et quis tam idoneus, ut loquatur ad cor Domini nostri Jesu Christi, ut tu felix Maria, quæ in secretissimis amplexibus amantissimi Filii tui recubas in meridie sempiterno, ejusque familiarissimo colloquio cum plena cordis lætitia perfrueris? Loquere, Domina, quia audit Filius tuus; et quæcumque petieris, impetrabis. Invoca bonum nomen ejus super nos, ut eruamur a vetusta hac lepra carnis et spiritus. Exsurge [*manuscripti, exsurgere, omisso exinanitura*] virus hoc mortiferum exinanitura, quod de pomi sui reliquiis Eva nobis propinavit, quando succi noxialis gustu ebriata est, et reliquias dimisit parvulis suis. Uinam poculum suum ebria illa totum ebibisset, non item in nos diffudisset [*manuscripti, aut totum, ebibisset, aut totum effudisset*]. Te igitur, Domina, exorante, omne jugum nostrum computrescat a facie olei divinæ misericordiæ: renovetur, ut aquilæ, juvenus nostra; ut novi, nova voce, novum canticum, novis civibus aggregati, illic ubi nova sunt omnia, jubulum sempiternum celebrantes in cymbalis jubilationis, concinamus. Tollatur crassa nebula ab oculis nostris, ut revelata facie gloriam Domini specularantes, in immensum illud pelagus divini luminis absorbeamur a Domini Spiritu; ac Deo nostro in vinculis charitatis astricti, unum cum ipso efficiamur [*alias, unus cum ipso spiritus efficiamur*]. Præstet hoc nobis tuo interventu, o Maria, Filius tuus Jesus Christus Deus et Dominus noster, cui laus et gloria, et gratiarum actio in sempiterna sæcula. Amen.

691 ITEM DE BEATA MARIA VIRGINE SERMO.

Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum (Luc. 1, 28).

1. Miraculum fuit quod virgo peperit: mentis clamor, virginis amor; virtutum zelus, vitiorum

fuit occasus. Virgo sanctissima, quæ Salvatorem genuit, peperit et aluit, quæ jugiter ejus adhæ-